

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstellung) in Damme (Lapscheure)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 17 juli 2017 tot voorlopige bescherming als monument van de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstellung) in Damme (Lapscheure);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 24 augustus 2017 tot en met 23 september 2017 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstellung) aantoonst;

Overwegende dat de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstellung) als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde een heel specifieke betonnen verdedigingsconstructie, die tijdens de Eerste Wereldoorlog bij wijze van experiment werd opgetrokken. Dit type mitrailleurspost met hefkoepel die op en neer kon gaan, was eerder naar verluidt 'succesvol' ingezet in de Champagnestreek in Frankrijk. De bouw van de mitrailleurspost langs de Zeedijk werd pas begin 1917 aangevat, nadat de rest van de eerste linie min of meer was aangelegd. De historische context, met name de wijze waarop de mitrailleurspost werd ingeplant in de Zeedijk, is veelbetekenend. Deze dijk vormde hier de eerste verdedigingslijn van de *Hollandstellung*. Deze inplanting en het hefboomsysteem waarmee de koepel op en neer kon gaan, wijzen opnieuw op het grote belang dat besteed werd aan het verborgen houden van militaire infrastructuur.

Er zijn geen andere mitrailleursposten van dit type uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen gekend, waardoor de constructie zeldzaam is. Vóór de Eerste Wereldoorlog werd dit principe van mitrailleurspost met hefkoepel wel al toegepast, onder meer in de fortbouw. Ook na de Eerste Wereldoorlog zouden dergelijke mitrailleursposten opgetrokken worden, onder meer in de Franse *Maginotlinie*;

Overwegende dat de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstellung) als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde een opmerkelijke mitrailleurspost, die qua opbouw heel uniek is voor de bunkerbouw uit de Eerste Wereldoorlog. De constructie wordt in Duitse documenten aangeduid met *Heb- und (ver)senkbarer Maschinengewehr Stand*. De kern van de bunker bestaat namelijk uit een ronde schacht met stalen samenstel onder een pantserkoepel. Dankzij stalen geleidingsbalken kon de koepel op en neer gelaten worden. De stalen onderdelen van deze mitrailleurspost zijn bewaard, waardoor de bunker hoog scoort op vlak van authenticiteit en gaafheid;

Overwegende dat de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstelling) als monument technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als betonnen constructie, die specifiek voor militaire doeleinden werd opgetrokken. Deze betonnen constructie met haar bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als ondergrondse aard, getuigt van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokterde standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd;

Overwegende dat de Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstelling) als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als materiele getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, waarbij het gros van Vlaanderen door een vijandelijke mogendheid werd bezet. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Duitse mitrailleurspost met hefkoepel (Hollandstelling), Zeedijk zonder nummer in Damme (Lapscheure), bekend ten kadaster Damme, 5de afdeling, sectie B, perceelnummer 748 (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Betonnen militaire post, bestaande uit een min of meer vierkante ruimte aan de westelijke zijde van de dijk, met schuin daarop een gang die naar het midden van de dijk loopt en er uitmondt in een ronde schacht met stalen samenstel onder een pantserkoepel. Het beton is gegoten tegen een houten bekisting. Bovenop de constructie is er begroeiing.

De toegang aan westelijke zijde zit maar ten dele bovengronds en kon vermoedelijk afgesloten worden, gezien de bewaarde ijzeren elementen. De gang is vijf meter lang en zowel de vloer als het plafond ervan verhogen naar het midden. In de westelijke ruimte en gang zijn enkele ijzeren elementen bewaard, vermoedelijk voor de bevestiging van bedrading.

De schacht heeft een doorsnede van 125 cm. De koepel bevat ronde gaten volgens een symmetrisch patroon en is bevestigd aan twee stalen geleidingsbalken. Aan de westelijke zijde van de koepel is er een rand van enkele decimeters breed.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling. Ter hoogte van de toegang bevond zich oorspronkelijk een betonnen deel van de constructie, dat vermoedelijk ondergronds bewaard is.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming beoogt het behoud van de betonnen bunker;
- 2° de algemene doelstelling van de bescherming is meer bepaald het behoud en de instandhouding van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden, waaronder de betonnen post met zijn oorspronkelijke indeling en afwerking. Bijzondere aandacht moet besteed worden aan het behoud van de ijzeren onderdelen. Er dient eveneens gestreefd te worden naar het behoud in situ van ondergrondse constructieve elementen en aansluitende militaire infrastructuur, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling;
- 3° de erfgoedwaarden van de bunker en de leesbaarheid ervan zouden desgevallend versterkt kunnen worden door het verwijderen van niet-oorspronkelijke materialen, schroot, bouwafval en rommel op, tegen en in de betonnen post. Ook de spontane opslag van bomen en struiken zou omzichtig verwijderd kunnen worden. Aarde en grasbegroeiing, tijdens de oorlog aangelegd op het dak van de bunker, of mosbegroeiing op de muren, vallen hier niet onder;
- 4° het droog houden van de bunker door gepaste maatregelen tegen waterinsijpeling met name het afdekken van eventuele openingen in het dak zonder de luchtcirculatie te wijzigen, bevordert de instandhouding van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen;
- 5° in voorkomend geval kan er gezocht worden naar maatregelen om grondwater in de bunker permanent te vermijden, in overeenstemming met de specifieke landschappelijke context;
- 6° conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor de blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie;
- 7° conserverende maatregelen voor houten onderdelen bevorderen de instandhouding van de houten erfgoedelementen;
- 8° bij werkzaamheden aan de dijk vóór de toegang van de mitrailleurspost en/of aan Zeedijk zelf dient er rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van een ondergronds deel van de bunker.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;

- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
- a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking;
  - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
  - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
  - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
  - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
  - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
  - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
  - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
  - g) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
  - h) het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
  - i) het plaggen en het afvoeren van de plaggen.

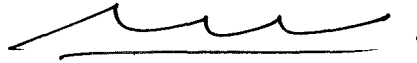
Voor het interieur:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontpleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **25 APR. 2018**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and a final horizontal stroke.

Geert BOURGEOIS